

Annettu
03.06.2005

Nro
SM-2005-01645/Ri-2

Voimassaoloaika
01.07.2005 – 30.06.2010

Säädösperuste
Laki poliisin hallinnosta (110/1992) 4 §

Muuttaa/Kumoaa
SM-2001-828/Ri-2, 23.1.2002

Kohderyhmät
Poliisi

POLIISIN TEKEMÄKSI EPÄILLYN RIKOKSEN ESITUTKINTA

1. Yleistä

Poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkintaa johtaa syyttäjä lukuun ottamatta rikesakkoasiana ja rangaistusmääräysmenettelyssä käsiteltäviä asioita¹. Säännös koskee poliisimiehen tekemäksi epäiltyjä rikoksia riippumatta siitä, onko rikos tapahtunut viranhoidossa tai sen ulkopuolella. Poliisimiehiä ovat poliisiasetuksessa mainitut virka- miehet². Esimerkiksi poliisilaitoksessa työskentelevät vartijat eivät ole poliisimiehiä.

Syyttäjä toimii esitutkinnanjohtajana myös silloin, kun poliisimiestä epäillään rikoksesta, joka on tehty ennen poliisimieheksi tuloa. Sama koskee henkilöä, joka ei enää tutkinnan aikana ole poliisimies.

Tutkinnan johto on ollut tarpeen järjestää niin, ettei poliisiviranomainen voi omalla päätöksellään lopettaa poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen tutkintaa. Tarkoituksena on ollut turvata se, että esitutkinta toimitetaan epäillyn aseman siihen vaikuttamatta ja yleisön luottamus esitutkinnan puolueettomuuteen säilyy. Itse tutkinta tapahtuu sitä johtavan syyttäjän ohjeistuksen mukaan poliisiviranomaisessa³.

Tässä ohjeessa on keskitytty niihin keskeisiin asioihin, jotka tulevat esille tutkinnanjohtajan ja tutkijan ollessa eri organisaatioista. Ohjeessa käsitellään erityisesti seuraavia asioita:

- Rikesakko- ja rangaistusmääräysasiat
- Tutkinnanjohtaja
- Yhteydenottovelvollisuus kahden tutkinnanjohtajan tilanteessa
- Yhteistyö
- Ilmoituksen vastaanotto ja kirjaaminen
- Tutkinnanjohtajan määräytyminen

---

¹ Esitutkintalaki 14 § 2 mom (203/1997)

² Poliisiasetus (1112/1995) 1 §

³ HE 14/1985

- Tutkinnan aloittaminen
- Tutkinnan aloittaminen voimankäyttötilanteessa
- Tutkinnan aloittaminen poliisin tiloissa säilytettynä olleen henkilön kuoleman johdosta
- Kiireelliset toimenpiteet
- Syyttäjien varallaolojärjestelmä
- Esitutkinnan rajoittaminen ja lopettaminen
- Tutkinnasta vastaava yksikkö
- Tapahtumasta tehtävät ilmoitukset
- Poliisin lääninjohdon tehtävät
- Keskusrikospoliisin osallistuminen tutkintaan
- Kantelut
- Poliisitutkinta
- Valtakunnansyyttäjänviraston toiminta

2. Rikesakko- ja rangaistusmääräysasiat

Esitutkintalain 14 §:n 2 momenttia ei sovelleta rikesakolla ja rangaistusmääräyksellä käsiteltäviin asioihin. Poliisirikostutkintaa ei yleensä edellytä tuottamuksellista tekoa koskeva asia, joka on yksinkertainen ja myönnetty ja josta on olemassa vakiintunut seuraamuskäytäntö. Esimerkiksi liikennerikos tai –rikkomus voidaan käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä. Näissä asioissa poliisi voi kuitenkin tehdä itsenäisesti suppean esitutkinnan, jos jo asian alkuvaiheessa tiedetään että asia tullaan käsittelemään rikesakolla tai rangaistusmääräyksellä.

Jos poliisimiehen menettely on virkavelvollisuuden vastaista, siihen saattaa sisältyä virkarikos, eikä asiaa voida käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä. Virkavelvollisuuden vastaisena menettelyä on pidettävä silloin, kun se on selvästi tahallista tai annettujen määräysten vastaista.

Tutkinnanvaraisissa tapauksissa asia tulee ohjata esitutkintalain 14 §:n 2 momentin mukaiseen menettelyyn.

3. Tutkinnanjohtaja

Tutkinnanjohtajana toimiva syyttäjä päättää esitutkinnan aloittamisesta tai toimittamatta jättämisestä⁴, johtaa ja ohjeistaa tutkintaa, sekä määrää tarvittavista lisäselvityksistä että esitutkinnan päättämisestä. Syyttäjällä on periaatteessa tutkinnanjohtajana samat oikeudet ja velvollisuudet kuin tutkinnanjohtajana toimivalla poliisimiehellä. Tutkinnanjohtajana toimiva syyttäjä vastaa esitutkintalain 15 §:n mukaisista ilmoituksista, pakkokeinoista, tiedottamisesta, esitutkinnan päättämisestä ja muista tutkinnanjohtajalle kuuluvista tehtävistä.

---

⁴ Esitutkintalaki 2 § ja 14 § 2 mom

Tutkinnanjohtajana toimiva syyttäjä voi antaa rangaistusvaatimuksen asiassa, jossa on kysymys poliisimiehen tekemäksi epäilystä rikoksesta. Rangaistusvaatimus toimitetaan toimivaltaisen syyttäjän vahvistettavaksi. Tutkinnanjohtajana toimiva syyttäjä ei voi antaa rikesakkoa eikä huomautusta, koska rikesakon antaa poliisimies ja huomautuksen antaa esitutkintaviranomainen.

Syyteharkinnan suorittaa ja syytettä ajaa aina muu kuin tutkinnanjohtajana toiminut syyttäjä.

Syyttäjään tutkinnanjohtajana kohdistuvat kantelut käsitellään Valtakunnansyyttäjänvirastossa. Myös eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri voivat käsitellä tällaisia kanteluita.

4. Yhteydenottovelvollisuus kahden tutkinnanjohtajan tilanteessa

Tutkinnanjohtajana toimivalla syyttäjällä on tutkinnanjohtajan valtuudet vain siltä osin kun asia koskee poliisimiehen tekemäksi epäiltyä rikosta. Jos asiaan kuuluu muita rikoksesta epäiltyjä, tutkinnanjohtajana toimii tältä osin poliisimies. Tutkinnanjohtajien tulee huolehtia siitä, että tutkinta muodostaa näissä tapauksissa tutkinnallisesti järkevän kokonaisuuden.

Tutkinnanjohtajien on koordinoitava tutkintatoimenpiteet ja huolehdittava tutkintojen samanaikaisesta etenemisestä. Erityisesti on huolehdittava siitä, ettei vastakkaisissa tutkinnoissa kuulla todistajan asemassa henkilöä, joka joutuisi todistamaan omassa asiassaan.

Tutkinta tulee pääsääntöisesti järjestää niin, että tutkinnanjohtajana toimivan syyttäjän, tutkinnanjohtajana toimivan poliisimiehen ja tutkijoiden virkapaikat ovat sellaisten kulkuyhteyksien päässä toisistaan, että he voivat myös käytännössä tavata henkilökohtaisesti. Kahden tutkinnanjohtajan tilanteessa jutussa tulee mahdollisuuksien mukaan käyttää samoja tutkijoita.

Tutkinnanjohtajien on keskenään sovittava jutun tiedottamisesta.

5. Yhteistyö

Objektiivinen esitutkinta edellyttää välitöntä ja saumatonta yhteistyötä tutkinnanjohtajan ja tutkijoiden välillä. Tutkinnanjohtajana toimivan syyttäjän on aktiivisesti johdettava ja valvottava esitutkintaa, oltava yhteydessä tutkijoihin ja huolehdittava tutkinnan viivytyksettömästä etenemisestä. Tutkijan on huolehdittava riittävästä yhteydenpidosta tutkinnanjohtajaan ja tutkinnan suorittamisesta viivytyksettä.

Poliisiyksiköissä tulee olla poliisirikosasioiden vastuuhenkilö, joka huolehtii siitä, että yksikköön tulevien poliisirikosasioiden käsittely ja tutkinta on asianmukaisesti järjestetty ja jokaiseen asiaan määrätään viivytyksettä tutkija. Vastuuhenkilö toimii poliisirikosasioiden yhteyshenkilönä, joten hänellä tulee

olla tarvittavat tiedot yksikön tutkittavana olevista poliisirikosasioista. Vastuuhenkilö ei itse toimita esitutkintaa poliisirikosasioissa. Vastuuhenkilön yhteystiedot ilmoitetaan Valtakunnansyyttäjänvirastoon.

6. Ilmoituksen vastaanotto ja kirjaaminen

Poliisiin on aina kirjattava ilmoitus, kun asianomistaja tai joku muu ilmoittaa rikoksesta tai tapahtumasta, jota hän pitää rikoksena⁵. Jos ilmoituksessa väitetään poliisimiehen syyllistyneen rikokseen, asia tulee käsitellä esitutkintalain 14 § 2 momentin tarkoittamassa järjestyksessä. Ilmoitus kirjataan ilmoittajan antamien tietojen perusteella. Väite poliisimiehen syyllistymisestä rikokseen voidaan esittää myös kuulustelussa. Kuulusteltavalta on tarvittaessa tiedusteltava haluaako hän, että asiasta kirjataan rikosilmoitus ja samalla selvitettävä rikosilmoituksen kirjaamisen merkitys ja sen aiheuttamat jatkotoimet⁶.

Ilmoitus kirjataan ja suljetaan siinä poliisiyksikössä, jossa ilmoitus tehdään. Poliisiasiain tietojärjestelmään ilmoitus tulee kirjata sen poliisiyksikön (tutkiva yksikkö) koodilla, joka toimittaa mahdollisen esitutkinnan.

Ilmoituksen kirjaajan on varmistettava kirjallisesti (sähköposti tms.), että tutkivassa yksikössä saadaan tieto sen koodilla kirjatusta ilmoituksesta.

Jos poliisimiehen tekemäksi epäillystä rikoksesta ilmoitetaan suoraan syyttäjälle tai muualle kuin tutkivaan yksikköön, tulee ilmoitus toimittaa tutkivaan yksikköön kirjaamismenettelyä varten.

7. Tutkinnanjohtajan määräytyminen

Tutkivan yksikön poliisirikosasioiden vastuuhenkilö lähettää ilmoituksen liitteineen viipymättä toimivaltaiseen syyttäjäyksikköön tutkinnanjohtajan määräämiseksi, ellei asiakirjoja ole sinne jo aikaisemmin toimitettu. Tutkinnanjohtajan asettava syyttäjäyksikkö määräytyy poliisimiehen toimipaikan perusteella Valtakunnansyyttäjänviraston määräyksen mukaisesti⁷.

Tutkinnanjohtajaksi määrätty syyttäjä kirjataan poliisiasiain tietojärjestelmään.

Normaalissa tilanteessa tutkija ottaa yhteyttä tutkinnanjohtajana toimivaan syyttäjään. Ellei tutkijoita ole alkuvaiheessa määrätty, tutkinnanjohtajana toimiva syyttäjä pyytää määräämään juttuun tutkijan, jos tutkinnanjohtaja on päättänyt esitutkinnan aloittamisesta.

---

⁵ Asetus esitutkinnasta ja pakkokeinoista 1 § 1 mom

⁶ ApulaisEOA:n päätös 2563/4/00

⁷ VKS:2003:3 Dnro 60/31/02

8. Tutkinnan aloittaminen

Tutkinnanjohtajaksi määrättyllä syyttäjällä on toimivalta ratkaista, onko asiassa syytä epäillä rikosta ja toimitetaanko esitutkinta. Poliisilla ei ole tällaista toimivaltaa.

Mikäli poliisin tietoon tulee seikkoja, jotka viittaavat siihen, että olisi syytä epäillä poliisimiestä rikoksesta, jota ei voida käsitellä rikesakkoasiana tai rangaistusmääräysmenettelyssä, asia on saatettava tutkinnanjohtajana toimivan syyttäjän harkittavaksi.

Esitutkinnan toimittaminen edellyttää, että asiassa on tutkinnanjohtajan käsityksen mukaan esitutkintalain 2 §:n tarkoittama syy epäillä rikosta. Tutkinnanjohtajana toimivan syyttäjän on ilmoitettava ratkaisustaan jutun tutkijalle ennen esitutkinnan aloittamista. Aloittamispäätöksen ajankohta on kirjattava poliisiasian tietojärjestelmään.

Esitutkintalain esitöiden mukaan varmuutta tai suurta todennäköisyyttä rikoksen tekemisestä ei vaadita. Se, onko rikos tehty, selviää yleensä vasta tutkinnassa. Rikosta on syytä epäillä, kun asioita huolellisesti harkitseva ihminen havaintojensa perusteella päätyy tällaiseen tulokseen⁸.

Tutkintakynnystä voidaan määritellä myös siten, että tutkintakynnyksen ylittyminen edellyttää, että asiassa on saatavissa myös muuta, ulkopuolista selvitystä kuin tutkintapyynnön tekijän oma käsitys rikosepäilyistä⁹. Tutkintakynnys on periaatteessa sama kuin muissakin rikosepäilyissä. Ennen tutkinnanjohtajan tekemää ratkaisua esitutkinnan aloittamisesta kyse ei ole esitutkinnasta, vaan alustavista toimenpiteistä. Tässä vaiheessa ei voida käyttää pakkokeinolain tarkoittamia pakkokeinoja.

9. Tutkinnan aloittaminen voimankäyttötilanteessa

Tilanteissa, joissa poliisin voimankäytön seurauksena joku on kuollut tai loukkaantunut vakavasti saattaa selvittämistressi kohdistua ensisijaisesti tapahtumien selvittämiseen eikä rikosvastuun kohdentumiseen.

Tällaisessa tilanteessa poliisin tulee ottaa yhteyttä tutkinnanjohtajan määräävään syyttäjyksiikköön tai virka-ajan ulkopuolella varalla olevaan syyttäjään. Toimivaltainen syyttäjä ratkaisee tutkinnanjohtajana aloitetaanko asiassa esitutkinta.

10. Tutkinnan aloittaminen poliisin tiloissa säilytettynä olleen henkilön kuoleman johdosta

Poliisin tiloissa säilytettynä olleen henkilön kuolemasta tehdään kuolemansyyn selvittämisessä annetussa laissa (459/1973) säädetty tutkinta.

---

⁸ HE 14/1985

⁹ ApulaisOKan ratkaisu 604/1/99

Tutkinnassa noudatetaan poliisitutkinnasta annettuja poliisilain säännöksiä sekä sisäasiainministeriön 14.01.2004 antaman ohjeen mukaista menettelyä¹⁰. Mikäli ilmenee, että kyse on poliisimiehen tekemäksi epäilystä rikoksesta menetellään tämän ohjeen mukaan.

11. Kiireelliset toimenpiteet

Virka-ajan ulkopuolella tapahtuneen poliisirikoksen kohdalla asiaa hoitava poliisi ilmoittaa tapahtumasta varalla olevalle syyttäjälle, joka ennen tutkinnanjohtajan määräämistä määrää tutkinnan edellyttämät pakkokeinolakiin perustuvat kiireelliset toimenpiteet. Tällainen on esimerkiksi verikokeen ottaminen.

Pakkokeinolain mukaisia pakkokeinoja on mahdollista käyttää vasta, kun esitutkinta on päätetty aloittaa, kun tutkinnanjohtajana toimiva syyttäjä on tehnyt päätöksen tutkintakynnyksen ylittymisestä.

Varallaolovuorossa olevan syyttäjän on viipymättä ilmoitettava suoritetuista toimenpiteistä tutkinnanjohtajaksi määrättävälle syyttäjälle.

12. Syyttäjien varallaolojärjestelmä

Koko valtakunnan alueella on toimivaltainen varalla oleva syyttäjä syyttäjien varallaolojärjestelmän mukaisesti. Varallaolovuorossa olevan syyttäjän puhelinnumero on 010 36 62080. Varallaolojärjestelmä mahdollistaa sen, että poliisirikosten tutkinnassa tutkinnanjohto toimii kuten muissakin rikosasioissa. Varallaolijan tehtävänä on suorittaa kiireelliset tutkinnanjohtajan toimenpiteet.

Koska esitutkintalain 14 § 2 momentti on toimivaltasäännös, poliisin tekemäksi epäiltyjen rikosten esitutkintaa johtaa aina syyttäjä eikä poliisi voi missään tilanteessa toimia esitutkintalain 16 § 3 momentin tarkoittamalla tavalla tutkinnanjohtajana.

13. Esitutkinnan rajoittaminen ja lopettaminen

Tutkinnanjohtajana toimiva syyttäjä voi esitutkintalain 4 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetulla perusteella jättää ryhtymättä enempiin toimenpiteisiin.

Tutkinnanjohtajana toimiva syyttäjä voi esitutkintalain 4 §:n 3 momentin mukaisesti esittää toimivaltaiselle syyttäjälle, ettei esitutkintaa toimiteta tai että se lopetetaan. Näin voidaan menetellä, mikäli asia on laadultaan sellainen, ettei poliisirikosten tutkintaa kohtaan tunnettu luottamuksen ylläpitäminen edellytä esitutkinnan suorittamista eikä asianomistajan intressi ole merkittävä. Tutkinnanjohtajana toimiva syyttäjä ei kuitenkaan voi esitutkintalain 43 §:n 2

---

¹⁰ SM-2004-00067/Tu-41

momentin nojalla lopettaa aloitettua esitutkintaa ja antaa vähäisissä rikoksissa esitutkintalain 43 §:n 3 momentin nojalla poliisimiehelle huomautusta, koska lain mukaan vain esitutkintaviranomainen voi lopettaa esitutinnan ja antaa huomautuksen.

Tutkinnanjohtajaksi määrätyn syyttäjän päättäessä olla aloittamatta esitutkintaa, on ilmoituksen tekijällä mahdollisuus saattaa asia käsiteltäväksi kantelumenettelynä.

14. Tutkinnasta vastaava yksikkö

Poliisirikoksen esitutkinta toimitetaan aina muussa kuin rikoksesta epäillyn poliisimiehen toimipaikan yksikössä. Poliisin valtakunnallisessa yksikössä tai poliisioppilaitoksessa toimivan poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkinta järjestetään poliisimiehen toimipaikan paikkakunnan perusteella.

Poliisin ylijohdossa ja lääninjohdossa toimivan poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen tutkii keskusrikospoliisi.

Valtakunnansyyttäjänvirasto määrää poliisirikoksen esitutkintaa johtavat syyttäjät ja heidän toimialueensa. Tutkinnanjohtajan asettava syyttäjäyksikkö määräytyy Valtakunnansyyttäjänviraston määräyksen mukaisesti epäillyn poliisimiehen sijoituspaikan perusteella. Tutkinnanjohtajan tulee olla muusta kuin rikoksesta epäillyn poliisimiehen sijoituspaikan kihlakunnanvirastosta tai syyttäjä- virastosta¹¹.

15. Tapahtumasta tehtävät ilmoitukset

Mikäli ilmoitus on vastaanotettu muualla kuin tutkivassa yksikössä siitä on viipymättä ilmoitettava tutkivaan yksikköön.

Tutkiva yksikkö ilmoittaa asiasta poliisin lääninjohtoon ja toimittaa sinne ilmoitusjäljennöksen. Tutkiva yksikkö ilmoittaa asiasta myös ao. poliisimiehen sijoitusyksikön päällikölle.

Tutkinnanjohtajana toimivan syyttäjän on aina ilmoitettava Valtakunnansyyttäjänvirastoon¹² johdettavakseen tulleesta poliisirikosasiasta. Hänen on myös ilmoitettava esitutinnan aloittamista, keskeyttämistä ja lopettamista koskevista päätöksistä ao. poliisimiehen sijoitusyksikön päällikölle.

Asiaa hoitava poliisi ilmoittaa asiasta varalla olevalle syyttäjälle, jos asiassa on syytä ryhtyä kiireellisiin toimenpiteisiin.

---

¹¹ VKS:2003:3 Dnro 60/31/02

¹² Määräys VKS:1998:1

Virka-ajan ulkopuolella tapahtuneen poliisirikoksen kohdalla noudatetaan poliisiyksikön ja lääninjohton päivystysjärjestelmän mukaista ilmoitusmenettelyä. Poliisin ylijohdolle on ilmoitettava asiasta, jossa epäiltynä on lääninjohtoon tai valtakunnallisten yksikköjen ylimpään johtoon kuuluva poliisimies. Muilta osin ilmoitettavat asiat ilmenevät sisäasiainministeriön määräyksestä¹³.

16. Poliisin lääninjohton tehtävät

Poliisin lääninjohto määrää poliisirikosasian tutkintavastuussa olevat poliisiyksiköt. Tutkijat tulee pääsääntöisesti määrätä samalta paikkakunnalta kuin tutkinnanjohtajat.

Lääninjohto voi alueellaan siirtää asian tutkintavastuun toiseen poliisiyksikköön. Sisäasiainministeriön poliisiosasto voi siirtää tutkintavastuun toisen läänin poliisiyksikköön.

Lääninjohton ja poliisiyksikön tulee huolehtia siitä, että tutkinnan toimittamiseen tarvittavat poliisimiehet ovat saatavissa niin, ettei tutkinnan aloittaminen viivästy.

17. Keskusrikospoliisin osallistuminen tutkintaan

Sisäasiainministeriön määräyksessä¹⁴ määrätään keskusrikospoliisin tehtävistä rikosten esitutkinnassa ja poliisitutkinnassa. Samojen periaatteiden mukaan määräytyy se milloin keskusrikospoliisi toimittaa poliisirikoksen esitutkintaa.

Keskusrikospoliisin osallistumisesta poliisirikosten tutkintaan, tutkintajärjestelyistä ja niitä koskevista yhteydenotoista on määrätty keskusrikospoliisin kirjeessä¹⁵.

Lääninjohto ja keskusrikospoliisi voivat paikallisesti sopia poliisirikosasioiden tutkintavastuun jakamisesta.

18. Kantelut

Kantelukirjoituksessa voidaan väittää poliisimiehen menetelleen lain tai virkavelvollisuuksiensa vastaisesti. Jos asiaa ei voida käsitellä hallintokanteluna ja se saattaa edellyttää esitutkintaa, asia tulee siirtää poliisirikosasiassa toimivaltaiselle tutkinnanjohtajan määräävälle syyttäjäyksikölle, jossa ratkaistaan, onko asiassa syytä epäillä rikosta. Jollei asiassa aloiteta esitutkintaa, käsittelyä voidaan kuitenkin jatkaa

---

¹³ 1.7.1999/SM-1999-00196Tu-42.

¹⁴ SM-2003-00287/Tu-411, 31.1.2003

¹⁵ 22.1.1998 Dnro 16/8/98.

---

hallintokanteluna. Kantelijalta tulee ensin tiedustella haluaako hän asian käsittelemistä hallintokanteluna vai poliisirikosasiana.

19. Poliisitutkinta

Jos poliisitutkinnassa ilmenee mahdollinen poliisirikos, asian käsittelyä on jatkettava esitutkintana. Tutkiva poliisiyksikkö vastaa ilmoittamisesta tutkinnanjohtajan määrävään syyttäjyksikköön ja lääninjohdolle.

20. Valtakunnansyyttäjänviraston toiminta

Valtakunnansyyttäjä antaa tarvittaessa yleismääräyksestä poikkeavia määräyksiä tutkinnanjohtajaksi. Poliisin lääninjohto voi pyytää tällaista määräystä, jos kyseessä on vakava rikos tai epäiltynä saattaa olla ylempään päällystöön kuuluva poliisimies.

Valtakunnansyyttäjänvirasto voi lähettää poliisirikosasian suoraan keskusrikospoliisille, joka ilmoittaa asiasta lääninjohdolle ja ylijohdolle.

Poliisijohtaja Jorma Toivanen

Poliisiylitarkastaja Jouni Vätkki